

Деревянко Б. В. Окремі питання ліцензування зовнішньоекономічних операцій. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року): [у 2-х част.].* Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2018. Частина друга. С. 34–37.

*Деревянко Богдан Володимирович,
доктор юридичних наук, професор*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

Ще у позаминулому столітті провідними на той час економістами світу було доведено, що багатство держави формується у виробництві, а реалізується за посередництва міжнародної торгівлі. Валютний виторг потрапляє у країну від закордонних покупців продукції вітчизняних суб'єктів господарювання.

Правовий режим зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) в Україні визначається відносно старим, проте достатньо прогресивним за змістом (як на момент прийняття, так і на сьогодні) Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (був прийнятий ще 16 квітня 1991 року) [1], загальними господарськими законами (кодифікованими та некодифікованими), міжнародними конвенціями і договорами, підзаконними НПА України. Загалом регулювання ЗЕД здійснюється актами різногалузевого законодавства. Найчастіше це відбувається за допомогою господарсько-правових методів (що спираються на приблизно рівне сполучення імперативних і диспозитивних засад) або адміністративно-правових методів (що тяжіють до виключно імперативних засад). Як вказується у науковій літературі, державне регулювання ЗЕД забезпечується за допомогою спеціального державно-правового механізму, який складається, по-перше, з організаційно-структурних формувань, по-друге, з адміністративно-правових засобів впливу на відносини, що складаються в даній сфері [2, с. 2]. Як вірно на прикладі вуглевидобувної промисловості зазначає О.Ю. Ілларіонов, Господарський кодекс України (далі – ГК України) і Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» встановлюють загальні принципи зовнішньоекономічної діяльності щодо всіх без винятку галузей вітчизняної економіки. Велике практичне значення має стаття 12 ГК України, у пункті 2 якої закріплено перелік основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання [3, с. 83; 4, с. 23].

Деревянко Б. В. Окремі питання ліцензування зовнішньоекономічних операцій. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року): [у 2-х част.].* Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2018. Частина друга. С. 34–37.

Значна кількість публічних інтересів робить практично недоцільним застосування методу цивільно-правового регулювання, що спирається на засади рівності учасників відносин і спрямовується на досягнення приватних інтересів. Названий вище Закон України у статті 3 «Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності» поруч із іншими називає «...структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України» [1]. Тобто ця норма доводить хибність теорії цивільного права щодо ототожнення статусу юридичної особи із наявністю правосуб'єктності і навпаки, а також вказує на несправедливість виключення зі статті 55 ГК України структурних одиниць (відокремлених підрозділів) суб'єктів господарської діяльності, скасування чинності статті 138, яка визначала правовий режим майна, на якому такі суб'єкти здійснювали господарську діяльність, та деяких інших норм ГК України [5].

Забезпечення правового господарського порядку у сфері ЗЕД здійснюється через застосування комплексу різних методів і засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Серед них важливе місце посідає ліцензування. Якщо у загальному законі, яким є ГК України, серед таких засобів ліцензування просто названо (у частині другій статті 12), то у статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» дано визначення п'яти видів ліцензій, що надаються суб'єктам ЗЕД: спеціальної, відкритої (індивідуальної), генеральної, експортної (імпоротної), разової (індивідуальної) [1].

Раніше нами на прикладі ліцензування діяльності навчальних закладів зазначалося, що законодавство про ліцензування представлено законодавством трьох рівнів: I) нормами ЦК України, ГК України, Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», які визначають загальні засади; II) нормами спеціальних законів про освіту, які мають більш конкретний характер; III) нормами підзаконних актів (постанов КМУ), які мають спеціальний статус [6, с. 169-170]. На прикладі ЗЕД стає зрозумілим, що ліцензійне законодавство є чотирирівневим, оскільки положення

Деревянко Б. В. Окремі питання ліцензування зовнішньоекономічних операцій. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року): [у 2-х част.].* Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2018. Частина друга. С. 34–37.

Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» є більш спеціальними, ніж положення перших двох із названих груп (на місці спеціальних законів про освіту мають бути усі можливі закони про окремі види господарської діяльності). При цьому положення цього Закону все одно є більш загальними у порівнянні із положеннями підзаконних НПА з питань ліцензування взагалі та ліцензування ЗЕД зокрема.

Слід погодитися із українськими дослідниками у тому, що відносини з ліцензування господарської діяльності суб'єктів ЗЕД є складними і комплексними, рівно як і сама така діяльність [2]. Необхідно також підтримати Асоціацію міжнародних автомобільних перевізників України, членами якої підготовлено проект Закону України «Про державне регулювання міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом». Цей нормативно-правовий акт повинен визначати правові основи регулювання організації міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом, що належить українським та іноземним перевізникам, відповідальність за порушення встановленого вищезазначеним Законом порядку [2, с. 8]. Спеціальний акт спростить організаційно-підготовчу роботу як органу ліцензування, так і суб'єктів ЗЕД.

Перевезення небезпечних вантажів посідає чільне місце в спеціальному регулюванні діяльності з транспортних перевезень вантажів, що обумовлено необхідністю підвищеного захисту навколишнього середовища (від забруднення), інтересів перевізника (як майнових, так і особових інтересів робітників щодо безпеки життя та охорони здоров'я), вантажовідправника та вантажоодержувача та третіх осіб [7, с. 212]. В Україні порядок переміщення небезпечних вантажів за кордон крім внутрішнього законодавства визначається також положеннями Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів від 3 вересня 1957 року, до якої Україна приєдналася у 2000 році [7, с. 212-213]. Сьогодні значну кількість перевезень усередині ЄС та між державами-членами ЄС і Україною здійснюють саме українські перевізники. Але якщо у європейських державах ліцензійним, загальним господарським і адміністративним законодавством захищається якість доріг і безпека

Деревянко Б. В. Окремі питання ліцензування зовнішньоекономічних операцій. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року): [у 2-х част.].* Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2018. Частина друга. С. 34–37.

громадян та суб'єктів господарювання, то у нас захист доріг і учасників дорожнього руху від наслідків роботи великовантажних автомобілів майже відсутній. А тому необхідно підтримати пропозиції А.С. Філіпенко у пропозиції розширити перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню і внести до статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» наступний вид діяльності: виконання робіт і надання послуг, пов'язаних з перевезенням небезпечних вантажів та небезпечних відходів [2, с. 9], оскільки реалізація такої пропозиції дозволить синхронізувати українське і європейське законодавство та підготувати вітчизняних перевізників до виконання міжнародних правил.

Використані джерела:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959—XII / Верховна Рада УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 29. — Ст. 377.
2. Філіпенко А.С. Адміністративно-правове регулювання деяких видів зовнішньоекономічної діяльності, що підлягають ліцензуванню [Електронний ресурс] / А.С. Філіпенко // Правовий часопис Донбасу. — 2018. — № 3 (64). — URL: http://www.dli.donetsk.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=8226&Itemid=515
3. Ілларіонов О.Ю. Модернізація нормативного забезпечення зовнішньоторговельних відносин у вугільній галузі / О.Ю. Ілларіонов // Вісник Інституту економіко-правових досліджень НАН України. — 2010. — № 1(1). — С. 81-90.
4. Ілларіонов О.Ю. Стан і перспективи правового регулювання зовнішньоторговельних відносин у вугільній галузі України: наукова доповідь / О.Ю. Ілларіонов; НАН України, ІЕПД. — Донецьк: Юго-Восток, 2011. — 33 с.
5. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436—IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22. — Ст. 144.
6. Деревянко Б. В. Ліцензування як засіб регулюючого впливу держави на діяльність навчальних закладів / Б. В. Деревянко // Форум права. — 2011. — № 4. — С. 167—178 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11dbvdnz.pdf>
7. Транспортне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М.Л. Шелухін, О.І. Антонюк, В.О. Вишнівецька та ін.; за ред. М.Л. Шелухіна. — К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. — 896 с.